

ХУМАНИЗАМ

*XIV–XVI век • лат. *humanus* = људски; *humanitas* = човечност, образованост*

Интелектуални покрет који открива вредност човека, његовог разума, знања и стваралаштва.

ОБРАЗОВАЊЕ
и учење

АНТИКА
као узор

ЧОВЕК
у средишту
света

РАЗУМ
и слобода мишљења

НАРОДНИ
ЈЕЗИЦИ

НАУКА И
ФИЛОЛОГИЈА

Кључна идеја: човек није само грешник, већ разумно и стваралачко биће.

ТРИ ВЕЛИКАНА ИТАЛИЈАНСКОГ ХУМАНИЗМА

временски низ • дела • књижевне врсте

1265–1321

ДАНТЕ
АЛИГИЈЕРИ

„Божанствена
комедија“

АЛЕГОРИЈСКИ СПЕВ

прелаз из средњег века у хуманизам

1304–1374

ФРАНЧЕСКО
ПЕТРАРКА

„Канцонијер“

СОНЕТ

утемељивач хуманистичке лирике

1313–1375

ЂОВАНИ
БОКАЧО

„Декамерон“

НОВЕЛА

*човек и свакодневни живот у
средишту дела*

Сва тројица пишу на народном италијанском језику и подижу његов књижевни углед.

РЕНЕСАНСА

XIV–XVI век у Италији; XVI–XVII век у Европи • фр. renaissance = препород, поновно рођење

Шири културни покрет: препород уметности, књижевности и науке, уз повратак античким вредностима.

УМЕТНОСТ
лепота и склад

АНТИЧКИ
ИДЕАЛИ

ПРЕПОРОД
обнова
античког
духа

КЊИЖЕВНОСТ
на народним језицима

НАУКА
и открића

ЧОВЕК И
ИНДИВИДУАЛНОСТ

Кључна идеја: живот на земљи добија вредност, а човек постаје стваралац своје судбине.

ВРЕМЕНСКИ НИЗ И ПИСЦИ РЕНЕСАНСЕ

XVI век

МИГЕЛ ДЕ СЕРВАНТЕС

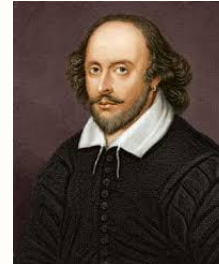
(1547–1616)

Дело: **Дон Кихот**

Жанр: роман

Шпанија

XVII век

ВИЛИЈЕМ ШЕКСПИР

(1564–1616)

Дело: **Ромео и Јулија**

Жанр: драма / трагедија

Енглеска

1616 — симболичан крај ренесансе

23. април — Светски дан књиге

Датум рођења и смрти Шекспира и смрти Сервантеса. Сервантес је умро 23. априла по грегоријанском календару, а Шекспир 23. априла по јулијанском.

БОЖАНСТВЕНА КОМЕДИЈА

ДАНТЕ АЛИГИЈЕРИ

ДАНТЕ АЛИГИЈЕРИ

(1265–1321)

италијански песник на прелазу из средњег века у хуманизам

КЊИЖЕВНИ ЗНАЧАЈ

Највећи италијански и један од најзначајнијих светских писаца.

УЛОГА У КУЛТУРИ

Песник, политичар и филозоф; творац италијанског књижевног језика.

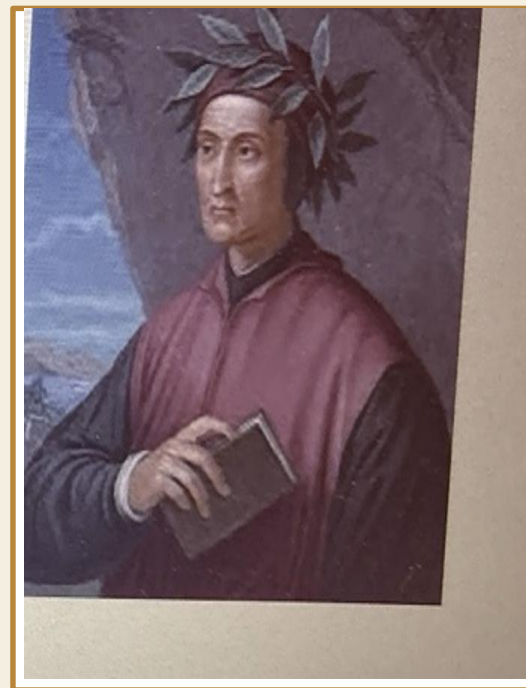
ПРОГОНСТВО

Због политичке опредељености прогнан је из родне Фиренце и у прогонству проводи око 20 година.

СЛАТКИ НОВИ СТИЛ

Песничка школа XIII и почетка XIV века; Данте јој припада раним песмама, а утицала је и на Петрарку.

Најважније дело: „Божанствена комедија“ — алегоријски спев о путовању кроз Пакао, Чистилиште и Рај.

хуманизам
народни италијански језик

БЕАТРИЧЕ – СТВАРНА ЛИЧНОСТ

историја и сусрети

Фиренца, XIII век

- **Беатриче Портинари** била је фирентинска племкиња и, према традицији, Дантеова највећа инспирација.
- **Први сусрет:** Данте има девет година, а Беатриче осам; тај догађај касније описује у „Новом животу“.
- **Други сусрет:** девет година касније, на фирентинској улици; кратак поздрав постаје пресудан песнички доживљај.
- **Животни пут:** Беатриче се удала за Симонеа де Бардија, а Данте за Ђему Донати. Умрла је 1290. године.

Стварна жена постаје трајни песнички идеал.

БЕАТРИЧЕ – ПЕСНИЧКИ ИДЕАЛ

љубав, вера, спасење

Од земаљске до небеске
љубави

Беатриче у Дантеовом делу није само успомена на вољену жену. Она постаје симбол чисте, духовне љубави која човека уздиже и води ка Богу.

У „Божанственој комедији“ Вергилије води Дантеа кроз Пакао и Чистилиште као симбол разума. Када разум досегне своју границу, Беатриче преузима вођство и уводи Дантеа у Рај.

Вергилије = разум • Беатриче = вера и спасење

Беатриче = љубав + вера + небеска мудрост

https://www.ted.com/talks/sheila_marie_orfano_why_should_you_read_dante_s_divine_comedy

БОЖАНСТВЕНА КОМЕДИЈА


```
graph TD; A[БОЖАНСТВЕНА КОМЕДИЈА] --- B[ПОЕМА (14233 стиха)]; A --- C[Дело које је Данте писао од 1307. па до смрти]; A --- D[Први наслов КОМЕДИЈА, атрибут БОЖАНСТВЕНА појавио се у једном млетачком издању из 1555.]; A --- E[ПРИЧА у 1. ЛИЦУ]; A --- F[СТИХ ЈЕДНАНАЕСТЕРАЦ];
```

ПОЕМА (14233 стиха)

**Дело које је Данте писао
од 1307. па до смрти**

**Први наслов *КОМЕДИЈА*, атрибут
БОЖАНСТВЕНА појавио се у једном
млетачком издању из 1555.**

ПРИЧА у 1. ЛИЦУ

СТИХ ЈЕДНАНАЕСТЕРАЦ

СТРУКТУРА

СИМБОЛИКА БРОЈА 3: 3 целине по 33 певања и уводна песма ($1+33+33+33=100$)

100 – симбол савршенства и целовитости

СТРОФА - ТЕРЦИНА

БОЖАНСТВЕНА КОМЕДИЈА

Данте на почетку алегоријског путовања

Почетак путовања

1300. године, на Велики петак, Данте се у 35. години живота губи у мрачној шуми — симболу греха, незнања и духовне заблуде.

Пут ка осветљеном брду (симболу спасења) препречиће му три звери:

Пантер — пожуда • Лав — охолост • Вучица — похлепа

Вергилије га спашава, па га потом води кроз Пакао и Чистилиште.

Алегоријско значење

Симбол	Значење
Данте	човекова душа
Вергилије	разум
Беатриче	вера и Божја милост
Мрачна шума	грех, незнање, заблуда
Осветљено брдо	спасење
Три звери	највећа искушења

Кључ: радња „Пакла“ је истовремено путовање кроз простор и алегорија духовног преображаја.

ЗАНИМЉИВОСТИ О ДАНТЕОВОМ ПАКЛУ

1 Пакао је левак

Кругови се сужавају ка дну: што је грех тежи, душа је дубље у Паклу.

2 На дну је лед

Данте најтежи грех не повезује са пламеном, већ са хладноћом и одсуством љубави.

3 Казна открива грех

Свака казна симболично показује шта је човек погрешно чинио у животу.

4 Данте путује да би разумео

Пут кроз Пакао није само казна грешника, већ и духовно сазревање путника.

Дантеов Пакао је морална мапа — сваки круг показује последицу једног избора.

ПАКАО: ПРЕДВОРЈЕ И ЛИМБ

мрачна шума → пут ка спасењу

пантер · лав · вучица

ПРЕДВОРЈЕ

„Ви што улазите — оставите сваку наду.”

На самом улазу налазе се душе које нису изабрале ни добро ни зло: нису биле верне Богу, али се нису ни отворено побуниле против њега.

ЛИМБ · 1. круг

У Лимбу су душе које нису мучене телесним казнама, али живе без наде да ће видети Бога.

Ту Данте смешта праведнике пре Христа, некрштену децу и велике античке песнике: Хомера, Хорација, Овидија и Вергилија.

Пакао није само место казне, већ и алегоријска слика човековог моралног избора.

ПАКАО – II КРУГ: РАЗВРАТНИЦИ

Минос, вечни вихор и грешници које су водиле страсти

Чувар круга

Минос је легендарни краљ Крита и судија пакла. Испитује душе и репом обавија тело онолико пута колико означава круг у који грешник одлази.

Казна

Развратници су осуђени на вечни вихор који их непрестано носи кроз таму. Казна је симболична: као што су их у животу носиле страсти, тако их у паклу носи ветар.

МЕЂУ ЊИМА СУ

- Семирамида
- Дидона
- Клеопатра
- Јелена
- Парис
- Ахил
- Тристан и Изолда

Минос суди душама

реп означава круг пакла

Ахил: највећи грчки јунак Тројанског рата.

ФРАНЧЕСКА И ПАОЛО

Историјске личности

Франческа да Римини и Паоло Малатеста живели су у **XIII веку**. Франческа је била удата за Паоловог брата, Ђованија Малатесту.

Како почиње трагедија?

Заљубили су се док су читали причу о Ланселоту и Гиневри. Када је Ђовани открио њихову љубав, убио је обоје.

Њихова казна

Заувек су заједно, али их вечни вихор носи без мира и спокоја. Франческа говори о њиховој судбини, док Паоло ћути и плаче.

Зашто је ова епизода важна?

Данте осећа саосећање према људској патњи и на крају певања пада у несвест.

„Љубав, што љубљеном љубити прашта...”

љубав, књига и вихор
страст која постаје вечна казна

ПАКАО — III и IV круг

Од неумерености у телесном ка неумерености у материјалном

ПРОЖДРЉИВЦИ

Ко?

Људи који су се препуштали неумерености у јелу, пићу и телесним уживањима.

Чувар

Кербер — страшни троглави пас који напада и раздире грешнике.

Казна

Леже у хладном блату, под вечном леденом кишом, снегом и градом.

**Симбо
лика**

Некадашње уживање претворено је у нечистоћу, хладноћу и понижење.

ТВРДИЦЕ И РАСИПНИЦИ

Ко?

Они који су погрешно користили богатство: једни су га гомилали, други расипали.

Чувар

Плутос — демонски лик повезан са богатством и похлепом.

Казна

Гурају огромне камене терете једни према другима и непрестано се сударају.

**Симбо
лика**

Бесмислени труд показује бесмислен однос према новцу и иметку.

ПАКАО — V и VI круг

Од гнева и унутрашње таме до одбацивања вере

V

ГНЕВНИ И МРЗОВОЉНИ

Ко?

Гневни, који су бес испољавали, и мрзовољни, који су га затварали у себи.

Чувар

Флегија превози Дантеа и Вергилија преко мочваре Стикс.

Казна

Гневни се међусобно туку у блату, а мрзовољни су потопљени под водом.

**Симбо
лика**

Унутрашња и спољашња мржња постају вечна мочвара и гушење.

VI

ЈЕРЕТИЦИ

Ко?

Они који су одбацили хришћанско учење о души и вечном животу.

Чувари

На улазу у град Дис појављују се Фурије и Медуза.

Казна

Леже у отвореним, ужареним гробницама које ће се затворити после Страшног суда.

**Симбо
лика**

Ко је порицао вечни живот, кажњен је вечним животом у огњеној гробници.

ПАКАО — VII круг: НАСИЛНИЦИ

Сложен круг са три појаса насилности

Чувар на улазу: Минотаур

У овом кругу кажњени су они који су били насилни према другима, према себи или према Богу и природном поретку.

1

НАСИЉЕ ПРЕМА БЛИЖЊИМА

Тирани, убице и разбојници
потопљени су у кључалу крв;
кентаури их гађају стрелама ако
покушају да изађу.

*Симболика: насиље се враћа ономе ко
га је чинио — крвљу, ранама, ватром
или распадањем људског облика.*

2

НАСИЉЕ ПРЕМА СЕБИ

Самоубице су претворене у дрвеће
које кидају харпије; расипници
живота беже пред зверима.

*Симболика: насиље се враћа ономе ко
га је чинио — крвљу, ранама, ватром
или распадањем људског облика.*

3

НАСИЉЕ ПРЕМА БОГУ

Богохулници, насилници против
природе и зеленаши налазе се на
врелом песку под кишом ватре.

*Симболика: насиље се враћа ономе ко
га је чинио — крвљу, ранама, ватром
или распадањем људског облика.*

ПАКАО — VIII круг: ПРЕВАРАНТИ

Малеболђе — десет јаруга преваре

VIII

Ко се налази?

Они који су свесно злоупотребили разум да би преварили друге.

Чувар / прелаз

Герион — чудовиште које симболизује превару и преноси Дантеа у осми круг.

Казна

Свака врста преваре има посебну казну у једној од десет јаруга.

Симболика: разум без морала постаје оруђе зла.

Десет јаруга Малеболђа

1

сводници и заводници

2

ласкавци

3

симонјаци

4

врачеви и лажни пророци

5

подмићивачи

6

лицемери

7

лопови

8

зли саветници

9

сејачи раздора

10

фалсификатори

Важно за тумачење: у VIII кругу је и Уликс, међу „злим саветницима“, кажњен у пламену због злоупотребе мудрости и речи.

ПАКАО — IX круг: ИЗДАЈНИЦИ

Најдубљи круг Пакла — ледено језеро Коцит

Ко се налази?

Издајници — они који су изневерили највеће људске и моралне везе: породицу, отаџбину, гостопримство и добротворе.

КАИНА

издајници рода и породице

АНТЕНОРА

издајници отаџбине

ПТОЛОМЕЈА

издајници гостију

ЈУДЕКА

издајници добротвора

Казна

Издајници су заробљени у леду. Што је издаја тежа, душа је дубље укочена и непокретнија.

Симболика: издаја је најхладнији грех — супротност љубави, верности и заједништву.

Луцифер у средишту

У самом центру Пакла налази се Луцифер, залеђен у леду. У његовим чељустима су Јуда, Брут и Касије — највећи издајници.

Напомена: Дантеов Пакао завршава се не ватром, него ледом.

ЛУЦИФЕР — на дну Пакла

Дантеов Пакао завршава се ледом, а не ватром.

Ко је?

Према предању, анђео који се побунио против Бога и због гордости био збачен са неба.

Како га Данте приказује?

Огромно чудовиште са три лица и шест крила, заробљено у леду у средишту IX круга.

Кога кажњава?

У његовим чељустима су Јуда, Брут и Касије — симболи најтежег облика издаје.

„Највеће зло код Дантеа није ватра страсти, већ хладноћа потпуног одсуства љубави.”

ДАНТЕОВ ПАКАО

ШТО СЕ ДУБЉЕ СПУШТАМО, ГРЕХ ЈЕ ТЕЖИ

